

ПРОФЕСІЙНА ТВОРЧИСТЬ УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА В ІННОВАЦІЙНИХ ВИМІРАХ

Бібік Надія Михайлівна

*доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
binam8@ukr.net*

УМІННЯ ВЗАЄМОДІЯТИ З ІНШИМИ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: співпраця; взаємодія з іншими; ключова компетентність; молодший школяр.

Найзатребуванішими навичками в XXI столітті серед універсальних або ключових визначено soft skills – комунікативні. У філософському сенсі ці навички розглядають у межах парадигми «взаємообміну»: обміну цінностями, новою інформацією, досвідом, діяльностями, враженнями; як процес впливу суб'єктів один на одного, їхню взаємну зумовленість і взаємозаміну, взаємний зв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства в цілому, так і на рівні функціонування окремих груп і індивідів [1].

У нашому дослідженні визначено принципову відмінність навчальної взаємодії від інших форм співпраці учнів, виокремлено

варіанти і динаміку форм навчальної взаємодії учнів як послідовного руху «від залежності до самостійності» (Л. Виготський). Спочатку — залежності від інструкції, від вимог учителя — до самостійного вирішення проблем.

Аналіз змісту формування навичок навчальної взаємодії учнів, що відображені в нормативній базі освіти, дозволяє окреслити їх склад, а саме:

- комунікативний, який охоплює багатоманітність форм і способів здійснювати комунікацію в різних обставинах спілкування, передбачає здатність взаємодіяти з іншими людьми, співпрацювати і досягати спільних цілей;

- пізнавальний або когнітивний як система соціальних уявлень, узагальнених образів; розуміння доцільності соціальних знань, норм, їх значення в житті суспільства;

- поведінковий — сфера діяльності або моделі поведінки, які засвоює дитина і застосовує відповідно до правил, норм, звичаїв, приписів, своєрідних табу і застережень, які функціонують у суспільстві; узгодження власних потреб з потребами інших людей з метою уникнення конфліктів, застосування норм поведінки, які відповідають чинному законодавству і спрямовані на виконання громадянських обов'язків;

- ціннісний, що охоплює вибіркоче ставлення дитини до цінностей суспільства, привласнення тих із них, які значущі для

неї; формування оцінних суджень щодо власної поведінки та поведінки інших людей [2].

У результаті теоретико-експериментального пошуку нами було виділено типи зв'язку середовища школи і особистісних ставлень молодшого школяра. Зокрема, **пасивно-особистісний об'єктний**. Учень пасивно підкоряється середовищу, розчиняється у ньому, не прагне удосконалювати навколишній предметний світ і відносини; **пасивно-особистісний суб'єктний**, коли середовище школи компенсує недоліки життєвого простору дитини поза навчанням. Ці учні цінують предметне оточення школи, прагнуть наслідувати кращі зразки поведінки, слухняно і відповідально ставляться до виконання ролей. **Активно-особистісний суб'єктивний тип** зв'язку характеризує середовище, адекватне потребам учня, яке забезпечує його розвиток і саморозвиток.

З'ясовано, що в процесі навчання на уроці з предмета « Я досліджую світ», який реалізує громадянську і соціальну освітні галузі, відповідно до Державного стандарту початкової освіти, вчителі, як правило, організують різні варіанти співпраці учнів [3].

Переважна увага надається фронтальним видам, коли дається завдання, спільне для всіх учнів. З огляду на домінуючий зміст предмета « Я досліджую світ» розроблено види завдань, які передбачають виникнення ситуацій навчальної взаємодії,

соціально й особистісно значущих для учнів, що зумовлюють їхнє просування в засвоєнні норм і правил життя в суспільстві, в соціальних мікросоціумах (сім'я, група, клас) [4].

Ми виходили з того, що зміст завдань має забезпечувати безперервність цілеспрямованого педагогічного впливу, урізноманітнювати форми взаємодії учнів в навчальних ситуаціях.

«Розвиток власного «Я» не може здійснюватися без інших людей, тобто без соціального оточення. Кожна людина, зокрема учень молодшого шкільного віку, будує своє «Я» на сприйнятих реакціях інших людей, з якими вона вступає в контакт. Через відносини з іншими, через їх оцінки людина розуміє, якою вона є (теорія дзеркального «Я»), розвиваючись, особистість стає більш вимогливою у виборі індивідів, які виконують роль дзеркала, та здійснює добір зразків, впливають на неї.

В організації диференційованих і індивідуалізованих видів співпраці, які передбачають взаємодію учителя і групи, учителя — групи — класу, учителя — групи — учня, учителя — учня, учня — учня; рідко беруться до уваги різні навчальні і комунікативні можливості учнів, спрямованість завдань на розвиток певних соціальних якостей, необхідність їх ускладнення, потенціал для налагодження системи взаємин у дитячому соціумі, які можуть стати результатом спільної діяльності учнів у різних формах взаємодії [5, С. 4-8].

Отже, апробовані етапи і види діяльності учнів спрямовувались на оволодіння учнями нового досвіду, створення ситуацій спілкування, активних дій на основі узгодження позицій з «іншими» накопичення вражень, які можуть підвести учнів до формулювання важливих життєвих правил, що стосуються умінь співпрацювати, співпереживати, узгоджувати свої дії, домовляючись, досягати бажаного результату.

Література

1. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Київ Педагогічна думка, 2007. 564 с.
2. Бібік Н.М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
3. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
4. Бібік Н.М. Я досліджую світ: підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.): Ч. 1, Ч.2 / Н.М. Бібік, Г.П. Бондарчук. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 128с./136с.
5. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. №8-9. С.4-8.